

Bærum kommune
Postboks 700
1304 SANDVIKA

Saksbehandler, innvalgstelefon
Andreas Lyngstad, 22003632

Bærum - Fylkesmannens uttalelse med innsigelser til offentlig ettersyn av detaljregulering for friluftshalvøy i Lysakerfjorden

Fylkesmannen viser til brev datert 13.04.2020 med høring av detaljregulering for utfylling av en halvøy i Lysakerfjorden i Bærum kommune for friluftsfremål.

Fylkesmannen mener planforslaget er i stor konflikt med flere hensyn innenfor våre ansvarsområder. Oslofjorden er under stort press og det er planlagt utfylling i sjøen og midlertidig anleggsområde i et område med stor verdi for naturmangfoldet både på land og i sjø, samt friluftslivet. Planforslaget er etter vår vurdering ikke tilstrekkelig konsekvensutredet. Manglende utredninger bidrar til at det fortsatt er en del usikkerhet rundt konsekvensene av å tillate en slik utfylling. På bakgrunn av den kunnskapen som er tilgjengelig mener vi det er stor sannsynlighet for at utfyllingen vil få store negative konsekvenser for natur og miljø.

Fylkesmannen fremmer innsigelse til planforslaget på bakgrunn av:

- manglende konsekvensutredning
 - planforslagets konsekvenser for nasjonalt og regionalt viktige naturtyper og truede arter på land
 - mangelfull ivaretagelse av hensyn til truede fiskearter og marine naturtyper
 - mangelfull ivaretagelse av hensyn til truede fuglearter og deres leveområder
 - mangelfull utredning og dokumentasjon av konsekvenser for vannkvalitet
-

I tillegg har vi faglige merknader til planforslaget ut fra hensyn til friluftslivshensyn, forurensningsloven og klimagassutslipp.

Bakgrunn

Det fremgår av planforslaget at det skal legges til rette for utfylling av ca. 2 millioner m³ overskuddsmasser fra samferdselsprosjekter i området i sjøen utenfor Fornebukta på Fornebu. Etter utfylling planlegges området brukt til offentlig friområde tilrettelagt med bl.a. stier, badeplasser, lekeområder m.m.

Vi ga innspill til planarbeidet i brev datert 09.05.2017. Vi var i vårt innspill klar på at planforslaget kunne komme i konflikt med flere ansvarsområder som Fylkesmannen er satt til å ivareta.

Vi skal bidra til at planer ivaretar nasjonale og vesentlige regionale interesser innen landbruk, klima og miljøvern, folkehelse, samfunnssikkerhet, samt barn og unges interesser. Fylkesmannen skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer innen våre ansvarsområder blir fulgt opp i kommunale planer. Kommunen er planmyndighet og har ansvaret for at plan- og bygningslovens formelle krav til innhold og planprosess oppfylles i planarbeidet.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

Det er utarbeidet Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging (2019-2023). Her formidler regjeringen den nasjonalt prioriterte politikken som skal følges opp av kommunene og fylkeskommunene i den kommunale og regionale planleggingen. Nasjonale forventninger som er særlig relevante for denne saken:

- Fylkeskommunene og kommunene legger FNs bærekraftsmål til grunn for samfunns- og arealplanleggingen.
- Fylkeskommunene og kommunene identifiserer og tar hensyn til viktig naturmangfold, friluftslivsområder, overordnet grønnstruktur, kulturhistoriske verdier, kulturmiljø og landskap i planleggingen. Samlede påvirkninger hensyntas.
- Fylkeskommunen og kommunene vurderer arealbruken i strandsonen langs sjøen og langs vassdrag i et helhetlig og langsiktig perspektiv, og tar særlig hensyn til naturmangfold, kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser.

Klima – og miljødepartementet har utarbeidet rundskrivet *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet* hvor det beskrives hva som kan medføre at en plan kommer i konflikt med miljøverdier som er av nasjonal eller vesentlig regional interesse, og dermed utløse innsigelse. Dersom en plan kommer i konflikt med naturtyper kartlagt med A-verdi etter DN håndbok 13, eller naturtyper eller arter som er registrert som truet på rødlisten, vil det kunne danne grunnlag for innsigelse. I tillegg vil planer som kommer i konflikt med Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen (SPR) danne grunnlag for innsigelse.

Retningslinjene i SPR sier blant annet at sjøområdene skal vektlegges som biotop og grunnlag for fiske og annen høsting av fornybare naturressurser. Retningslinjene sier også at det skal tas hensyn til bl.a. naturmangfold ved planlegging av tiltak både i sjøen og på landarealer. Det bør vises stor forsiktighet med å åpne for tiltak i sjø og på land som medfører betydelige anlegg og/eller varige inngrep som kan være til ulempe for de hensyn som ligger bak retningslinjene.

Vurdering

Vi har følgende konkrete innsigelser og merknader knyttet til nasjonale og viktige regionale interesser:

Konsekvensutredning

I planprogrammet for detaljreguleringen, datert 30.05.2017, konkluderes det med at det skal utarbeides en konsekvensutredning, og det defineres hvilke temaer som vil være viktige å utrede grundig. Dette er ikke fulgt opp og det er ikke utarbeidet en konsekvensutredning etter forskrift om konsekvensutredning for reguleringsplanen. Kommunen har opplyst at de anser at de rapporter og utredninger som er vedlagt saken til offentlig ettersyn samlet sett utgjør et utredningsgrunnlag tilsvarende en konsekvensutredning.

Vår vurdering av dette er at utredningene som følger saken til dels er utdaterte og at de ikke beskriver utfyllende nok hvilke faktiske konsekvenser en slik utfylling vil medføre. Fordi rapportene og utredningene står hver for seg er det heller ingen vurdering av helheten i konsekvensbildet og man får dermed ikke synliggjort den samlede belastningen av planforslaget på bl.a. naturmangfoldet. Vi mener derfor at de utredninger og rapporter som følger saken ikke kan ansees som erstatning for en konsekvensutredning etter forskriften. **Vi fremmer derfor innsigelse til planforslaget på bakgrunn av manglende konsekvensutredning.**

Naturmangfold på land og i sjøen

Konsekvensene for naturmangfold og vannmiljø er beskrevet i rapporten «*Ny friluftøy i Lysakerfjorden – vurdering av konfliktpotensial – Naturmangfold, vannkvalitet og hydrologiske forhold*», utarbeidet av Norconsult, datert 05.11.2018. I etterkant av at denne rapporten ble utarbeidet er planforslaget endret fra å dreie seg om utfylling av en øy til utfylling av halvøy. Etter vår vurdering vil konsekvensene av en utfylling av halvøy være vesentlig annerledes enn konsekvensene for en øy. Vi mener derfor rapporten er utdatert og at det må gjøres en ny vurdering av konsekvensene for naturmangfold, vannkvalitet og hydrologiske forhold, med utgangspunkt i at det planlegges for en halvøy.

Planforslaget berører og påvirker naturmangfoldet både på land og i sjøen på ulike måter. Fordi innspillene her er omfattende deles tilbakemelding på naturmangfold opp i underkategorier. Våre vurderinger er basert på eksisterende kunnskap i databaser, nye kartlegginger av naturverdier utført som en del av planarbeidet, og fagkunnskap om hvordan naturverdiene vil påvirkes av de planlagte tiltakene.

Naturtyper og arter på land

Store deler av planområdet på land er registrert i naturbase som en A-verdi (svært viktig) naturtypelokalitet av typen *åpen grunnlendt kalkmark*. I planarbeidet har naturmangfoldet på land blitt kartlagt og vurdert på nytt, og naturmangfoldsrapporten som følger planforslaget beskrives naturmangfoldet på land detaljert. Her konkluderes det med at området i realiteten består av flere ulike naturtyper, men at det er hensiktsmessig å opprettholde A-verdi for hele området som helhet.

Rapporten viser at det innenfor området er bl.a. følgende naturtypelokaliteter:

- *Åpen grunnlendt kalkmark* – flere lokaliteter, hvorav minst to er svært viktig (A-verdi). Naturtypen er registrert som sterkt truet på ny rødliste for naturtyper fra 2018, og er kandidat for å bli utvalgt naturtype. Naturtypen er hotspot-lokalitet for naturmangfold, og det er stort potensial for et rikt og sjeldent artsmangfold av både planter, insekter, lav, moser m.m.
- *Slåttemark, utforming rik slåtteeeng* – utvalgt naturtype. Lokaliteten er beskrevet med svært artsrik flora med en rekke rødlistede arter. Det er tidligere registrert Dragehode (prioritert art) innenfor området.
- *Rik edellauvskog med hul eik* – lokalitet med lind, hassel, spisslønn, ask og et gammelt eiketre med diameter over 90 cm. Eika oppfyller kriteriene for den utvalgte naturtypen *hul eik*. Gamle eiketrær og kalkenger er viktige elementer for naturmangfold, og det er potensial for å finne flere rødlistede arter innenfor området.

Konsekvensene av å gjennomføre den utfyllingen som foreslås i planforslaget fremgår ikke tydelig av naturmangfoldsrapporten, eller planforslaget for øvrig. Rapporten vurderer hvilke deler av området som er best egnet til etablering av tilgangskorridor for en øy, hvor det også konkluderes at det minst konfliktfylte for naturverdiene på land vil være i sørøstlige deler av planområdet. Det er likevel utarbeidet et planforslag hvor det etableres en halvøy langs arealene i nordre deler av planområdet, hvor naturverdiene er størst. Det beskrives ikke i rapporten hvordan landarealene vil påvirkes av en slik utfylling.

Utfyllingen av en halvøy medfører at det fylles opp med sprengsteinsmasser inntil landarealene langs store deler av strandlinjen ved Smedtangen. I tillegg er strandlinjen videre sørover mot Lagmannsholmen avsatt til midlertidig anleggs- og riggområde. Svært store deler av strandarealene vil bli direkte berørt av utfyllingen og anleggsvirksomheten. Når det legges fyllmasser på utsiden av naturtyper som åpen grunnlendt kalkmark og nakent tørkeutsatt kalkberg, vil dette påvirke og forringe verdiene. Slitasjen fra publikum som skal ut på den nye halvøya vil forringe naturverdiene ytterligere. Totalt vil påvirkningen være vesentlig.

Etter vår vurdering vil en utfylling som foreslått ha store negative konsekvenser for flere av naturtypelokalitetene på land, og særlig de mest sjønære naturtypene som også er blant de mest verdifulle. **Vi mener planforslaget vil ha stor negativ innvirkning på landarealer av nasjonal verdi for naturmangfoldet, og fremmer derfor innsigelse til planforslaget.**

Konsekvenser for fuglelivet og Naturreservatet Lagmannsholmen

For å ta vare på det rike fuglelivet er det opprettet flere verneområder for sjøfugl på Fornebu. De har i hovedsak to formål, noen - som Koksa og Storøykilen naturreservat er matfat for fuglene under trekket, mens andre som Lagmannsholmen naturreservat er hekkeområde for sjøfugl.

Lagmannsholmen naturreservat er, sammen med Langskjær naturreservat, Bærums viktigste hekkekoloni for hettemåke. Hettemåke er en rødlistet art som har hatt en kraftig artsmessig tilbakegang de seinere årene. Årsakene til dette er ulike, men menneskelige forstyrrelser i hekketiden er en av de viktigste.

Som det går fram av tabellen under var det en urovekkende utvikling i antall hekkefugl på Lagmannsholmen fra 2014 til og med 2018. I flere tilfeller skyldes dette fritidsfiskere og andre som ikke har overholdt ferdselsforbudet (fra 15. april – 15. juli) i hekketiden.

Lagmannsholmen; Bærum – naturreservat opprettet i 1978

År	Sum	Gg	Ærf	Tj	Hm	Fm	Gm	Sb	Mt
2009	100				94	2			4
2011	127			1	120	1			5
2013	197	2			192	1		1	1
2015	5	1		1		1	1		1
2017	1								1
2019	118		1		113				4

Figur 1: Tabell fra NOF OAs tellinger av hekkende sjøfugl i Indre Oslofjord, 2019. Tabell fra side 11.

I 2019 ble det satt ut bøyer i sjøen som gjør padlere og andre oppmerksom på forbudet mot ferdsel på sjøen og hensynsgjerdet rundt reservatet ble forsterket. Sammen med opplysningsplakater og engasjement i det lokale ornitologiske miljøet har dette ført til at hekkingen ble vellykket dette året, og at det i år er telt 227 reir av hettemåke samt 4 reir av ærfugl. Tiden vil vise om arter som Makrellterne (Mt) og tjeld (Tj) eller andre måker vil hekke her. Hettemåke har et aggressivt forsvar mot inntrengere, noe som andre fuglearter gjør seg nytte av ved å hekke på samme sted.

Lagmannsholmen ligger svært nær den planlagte friluftsåya og vil etter vår vurdering bli sterkt berørt av tiltaket. Anleggstiden vil strekke seg over lang tid og nærområdene vil være utsatt for stor aktivitet både på land og til vanns. I løpet av anleggstiden vil folk som til vanlig benytter dette friluftsområdet bli henvist til naboområdene, hvor Lagmannsholmen er et av disse. Vannmassene vil i tillegg bli partikkelforurenset, sjøbunnen og vekster/muslinger nær holmen vil nedslammes og næringstilgangen vil bli dårligere for sjøfuglene. **Vi fremmer derfor innsigelse til planforslaget på bakgrunn av mangelfull ivaretagelse av truede fuglearter og deres leveområder.**

Marine naturtyper og truede fiskearter

Innenfor det planlagte utfyllingsområdet er det registrert et område med bløtbunn i Fornebukta, samt en mindre forekomst av ålegraseng lengre ut. Begge disse naturtypene regnes som artsrike og har en viktig funksjon for det marine biologiske mangfoldet, spesielt for bunndyr og fisk. Det er ikke registrert andre forekomster av ålegrasenger på denne ytre strekningen av Fornebulandet. Utfyllingen vil ødelegge en forekomst av ålegraseng som potensielt kan spres og etablere en ny ålegraseng i Fornebukta når forholdene i fjorden blir bedre på sikt, med bedre lystilgang og siktedyp.

Områdene med bløtbunn og ålegraseng er også potensielle beite- og oppvekstområder for fisk og ligger innenfor registrerte gyteområder for torsk. Yngel og småfisk av torsk kan potensielt bruke området for næringsøk. Bestanden av torsk er på sterk tilbakegang i indre - og ytre Oslofjord og på grunn av dette er fiske etter torsk nå fredet. Vi mener derfor det er svært uheldig å planlegge for tiltak som vil kunne påvirke torskens levekår negativt.

Tiltaksområdet ligger også i nærheten av fredningssonen for laks og sjøørret til Lysaker- og Hoffselva. Dette er to av syv prioriterte vassdrag i indre Oslofjord med egne fastsatte fredningssoner i sjø. Både laks og sjøørret som er på vandring for å gyte i disse vassdragene og på vei ut etter endt gyting vil bruke det aktuelle området for næringsøk. Utvandrede småfisk av laks og sjøørret benytter tiltaksområdet som oppvekstområde.

Vi mener at det planlagte tiltaket vil endre dette viktige området for laks, sjøørret og torsk negativt ved at anleggstiden er over flere år og at selve naturtypen endres fra et etablert bløtbunnsområde og en mindre ålegrasforekomst til en nyetablert hardbunn med ukjent funksjon. I tillegg kommer forstyrrelser, støy og oppvirvling og tilførsel av finpartikler til vannmassene fra selve dumpingene over flere år. Dette vil kunne bety en ytterligere belastning for allerede sårbare bestander av fisk.

«Ny» hardbunn med tilhørende fastsittende og frittsvømmende arter vil ikke etableres før noen år etter at fyllingen er avsluttet siden det stadig vil tilføres nye fyllmasser. Dette betyr at en over en lengere periode vil få et område som nå er rikt på arter omgjort til et område med meget fattig biologisk mangfold. Dette vil øke belastningen på det økologiske systemet i denne delen av fjorden. Dette er etter vår vurdering svært uheldig da det allerede er sterkt press på det biologiske mangfoldet i indre Oslofjord. Etter vår vurdering vil en slik utfylling ikke bare ha store konsekvenser lokalt, men kunne påvirke andre kommuner i lignende situasjoner til å også planlegge for utfylling i sjøen, og dermed medføre et ytterligere press på strandsonen og vannforekomsten i Indre Oslofjord

Ut fra hensynet til å ivareta trua og sårbare fiskearter som torsk, laks, sjøørret og ivareta artsrike marine naturtyper som bløtbunn og ålegras vil fyllingen komme i sterk konflikt med de målsettinger som er satt på statlig nivå for en god forvaltning av naturressursene og ut fra bevaringsmål for det biologiske marine mangfoldet. **Vi fremmer derfor innsigelse til planforslaget på bakgrunn av mangelfull ivaretagelse av hensynet til truede fiskearter og marine naturtyper.**

Oppsummering naturmangfold

Planforslaget vil få store negative konsekvenser for naturmangfoldet. Truede arter og naturtyper av nasjonal betydning vil bli direkte eller indirekte berørt og påvirket av utfyllingen, og viktige naturverdier vil gå tapt. Dette er i strid med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen og regional plan for masseforvaltning i Oslo og Akershus.

Forurensning og vannkvalitet

Tiltaksområdet ligger i vannforekomst Oslofjorden som dekker det meste av sjøarealene mellom Sjølyst og Drøbakerskelen. Den økologiske tilstanden i vannet er moderat, mens den kjemiske tilstanden er dårlig. Det er særlig høye mengder og mye næringsstoffer som trekker tilstanden ned under miljømålet. De viktigste belastningene som er registrert er utslipp av avløpsvann, utslipp fra industri, avrenning fra tette flater og urbane strøk og fysiske endringer.

Vannforskriften slår fast at *Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand.* Vi kan ikke se at plandokumentene beskriver forholdet til dette regelverket. Etter vår vurdering er det grunn til å anta at tiltakene vil føre til utslipp og spredning av partikler og plastavfall som vil ha negativ påvirkning på fjorden, og dermed kunne være i strid med vannforskriften, jf. §12. Fyllingen vil også gi varige endringer av havstrømmene lokalt for Fornebukta og videre mot Lagmannsholmen naturreservat. Virkningene av dette synes usikkert, men det kan være negativt hvis strømningshastigheten går ned og en får mer sedimentering og nedslamming av bunnen.

Gjennom utfyllingen vil det via sprengstein tilføres nitrogen fra rester av sprengstoff. Nitrogen er et begrensende næringsstoff i fjorden og økte tilførsler vil kunne bidra til en negativ utvikling av vannkvaliteten. Det er over mange tiår jobbet målrettet fra kommunen og næringslivet rundt fjorden for å begrense tilførslene av næringsstoffer til indre Oslofjord. Gevinsten av dette arbeidet har vært en bedring i vannkvaliteten med nedgang i innhold av alger med større siktedyp og gjort at tang og tare igjen har kunnet etablere seg på større dyp. Med tang og tare følger også et økt biologisk mangfold av smådyr og småfisk som både finner næring og skjulmuligheter i en mer velfungerende strandsone.

Det er viktig at dette langsiktige målrettede arbeidet ikke reverseres med unødige tilførsler av nitrogen fra den planlagte fyllingen slik at en taper mye av de investeringene som er lagt ned for å gi reduksjoner i næringsstoffinnhold og en renere fjord. Økte tilførsler av nitrogen kan i verste fall redusere den økologiske statusen og endre klassifiseringen av vannforekomsten.

For å kunne gjøre en endelig vurdering av planforslagets innvirkning på vannkvaliteten er vi avhengig av mer kunnskap om omfang og konsekvenser av tiltaket enn det plandokumentene inneholder.

Vi fremmer derfor innsigelse til planforslaget på bakgrunn av manglende utredning og dokumentasjon.

Nyttегjøring av masser og klimagassutslipp

Det er opplyst at massene som skal anvendes i utfyllingen er overskuddsmasser fra Fornebu- og andre infrastrukturprosjekter i området.

Overskuddsmasser fra anleggsarbeider er å regne som næringsavfall. Næringsavfall skal i størst mulig grad nyttiggjøres (gjenvinnes/gjenbrukes) hvis det er mulig. Hvis det ikke er mulig skal det leveres til godkjent mottak. Nyttiggjøring av avfall krever at næringsavfallet erstatter tilsvarende materiale som ellers hadde blitt brukt til prosjektet. Slik vi oppfatter saken er det et forventet masseoverskudd som motiverer planen om å bygge friluftshalvøya og ikke omvendt.

Det er i planforslaget lagt stor vekt på de klimagevinstene man kan få ved å kunne disponere overskuddsmasser fra store samferdselsprosjekter, i hovedsak tunnelboring for Fornebu-banen, så nært uttak som mulig. Det kan spares mange kilometer med tungtransport fra veisystemet, med tilhørende utslipp. Vi er enige i at dette er en fordel ved planforslaget. Det er imidlertid valgt en løsning hvor massene fra Fornebu-banen skal legges over på lekter for transport til og dumping ved Fornebukta. Når det først skal etableres utskipingskai for lekter kan også massene transporteres vesentlig lengre langs sjøveien, uten at det får like store klimaavtrykk som uttransportering på vei. Gevinsten av å deponere massene lokalt er dermed ikke så stor som regnestykket skulle tilsi.

Friluftsliv i Oslofjorden

Områdene på Fornebu og på Bygdøy samt selve Lysakerfjorden benyttes i utstrakt grad til friluftsliv. Dette gjelder aktivitet på fjorden som bading, fiske, båtsport med seiling og kajakkpadling. Både seil- og kajakkforeninger bruker planområdet aktivt. Områdene langs land på begge sider er mye brukt til turgåing og har flere badestrender. Det er sannsynlig at friluftslivet vil bli negativt påvirket i anleggsperioden, både på grunn av forstyrrelser ved selve dumping og virkninger som tilslamming og blakking av vannet.

Kommunen viser til at det vil kunne være positivt for innbyggerne på Fornebu og andre brukere av området å få et større, godt tilrettelagt friområde nært sjøen. Halvøya er planlagt utformet med mange tiltak og installasjoner som vil fremme bruken av området og legge til rette for friluftsliv. Dette området kommer imidlertid som et tilskudd til mange andre store og godt opparbeidete

friområder på Fornebu, men vil til dels gå på bekostning av det allerede opparbeidete friluftsområde på Smedtangen. Vi mener etableringen av øya har en viss samfunnsnytte, men vil ikke være av avgjørende betydning for allmenhetens mulighet til å utøve friluftsliv på Fornebu.

Konklusjon

Fylkesmannen har vurdert planforslaget opp mot nasjonale og regionale hensyn innenfor våre ansvarsområder. Etter vår vurdering er planforslaget i strid med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av 100-metersbeltet langs sjøen og Regional plan for masseforvaltning. Det er ikke utarbeidet konsekvensutredning, og vi fremmer derfor innsigelse til planforslaget. I tillegg fremmer vi innsigelser på bakgrunn av:

- planforslagets konsekvenser for nasjonalt og regionalt viktige naturtyper og truede arter på land
- mangelfull ivaretagelse av hensynet til truede fuglearter og deres leveområder
- mangelfull ivaretagelse av hensynet til truede fiskearter og marine naturtyper
- mangelfull utredning og dokumentasjon av planforslagets konsekvenser for vannkvalitet

Vi kan ikke se at samfunnsnyttene av tiltaket vil veie opp for de store negative konsekvensene tiltaket vil kunne få for natur og miljø i Oslofjorden og ved Smedtangen. Etter vår vurdering vil en slik utfylling ikke bare ha store konsekvenser lokalt, men kunne påvirke andre kommuner i lignende situasjoner til å også planlegge for utfylling i sjøen, og dermed medføre et ytterligere press på strandsonen, naturmangfoldet og vannforekomsten i Indre Oslofjord.

For øvrig viser vi til kommunens ansvar som planmyndighet, jf. [Fylkesmannens forventningsbrev til kommune for 2020](#) av 29.01.2020 og [Fylkesmannen i Oslo og Vikens forventninger til kommunal arealplanlegging 2019-2020](#) av 14.11.2019.

Med hilsen

Gunhild Dalaker Tuseth
avdelingsdirektør
Klima- og miljøvern avdelingen

Eli Kristin Nordstien
seksjonssjef

Dokumentet er elektronisk godkjent

Figur 1: Bergan, M. og Andersen, G.S., «Hekkende sjøfugl i Indre Oslofjord, Oslo og Akershus 2019», Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus, Oslo, 2019. <http://oa.birdlife.no/8837>